

2. Stručný komentář ke kánonu 1095, 3° CIC1983

Neschopnost k uzavření manželství «incapacitas assumendi»

Can. 1095. - Sunt incapaces matrimonii contrahendi:

**3° qui ob causa naturae psychicae obligationes matrimonii
essentiales assumere non valent.,³⁵**

Neschopnost, o níž pojednává třetí odstavec kánonu 1095 se odvozuje od radikální neschopnosti převzít jednu nebo více podstatných manželských povinností. Tyto podstatné manželské povinnosti, o kterých zákon rozvažuje, jsou k přijetí³⁶ manželství ve své podstatě (1055, § 1; 1057, § 2),³⁷ ve vlastnostech (1056)³⁸ a ve svém

DANEELS Fr., «De iure defensionis. Brevis commentarius ad allocutionem Summi Pontificis diei 26 ianuarii 1989 ad Rotam Romanam», in *Periodica* 79 (1990) 243-266; nebo «The Right of Defence», in SC 27 (1993) 77-95, oppure in *Canon Law Society Newsletter* 1992, 49-69.

Soudy:

SUPREMUM SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL, *Nullitatis Matrimonii. Incid.: querelae nullitatis adversus sententiam rotalem, coram SABATTANI*, 17 gennaio 1987, in *Periodica* 11 (1988) 329-359.

sentence: Tribunal Rotae Romanae, «The purpose of the 'instruction' of a case. / The use of canon 1598, §1, to grant confidentiality to a witness», in *Roman Replies*, 1990, 41.41-42.

Toletana in America, nullitatis matrimonii, nullitatis sententiae, coram STANKIEWICZ, 26 ottobre 1990, in DS VTJJ, nn. 11-18, 160-163.

Halifaxien.-Edmundstonen., nullitatis matrimonii, incidentis: de nullitate sententiae primae instantiae et de confirmando vel infirmando decreto rotali diei 4 decembris 1991, coram COLAGIOVANNI, 30 marzo 1993, in ME 119 (1994) 535-544.

Parisien., nullitatis matrimonii, incidentalis, nullitatis sententiae primae instantiae ob violatum ius defensionis, coram FUNGHINI, 11 maggio 1994, in ME 119 (1994) 526-534.

Arundelien. Brichtelmestunen., nullitatis matrimonii, coram STANKIEWICZ, 28 luglio 1994, in STANKIEWICZ A., «Ex decreto rotali: de militate sententiae ob vitium substantiale in actorum publicatione deque propositione querelae nullitatis incidenter in gradu appellationis», in *Periodica* 84 (1995) 553-570 [553-561].

Tribunal [Eclesiastico] de la Archidiócesi de Santiago de Compostela, «Querrela de nulidad (Denegación del derecho de defensa), 12 luglio 1999, coram D. Manuel Calvo Tojo», in REDC 59 (2002) 905-925.

³⁵ Kán. 1095: Neschopni k uzavření manželství jsou ti, kteří:

3°. z příčin psychické povahy nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.

Prameny jurisprudence ke kán. 1095, 3°: SRR *Decisio coram SABATTANI*, 21 iun. 1957; SRR *Decisio coram PINNA*, 4 apr. 1963; SRR *Decisio coram ANNÉ*, 17 ian. 1967; SRR *Decisio coram LEFEBVRE* 2 dec. 1967 (SRRD 59 [1967] 803); SRR *Decisio coram DE JORIO*, 20 dec. 1967 (SRRD 59 [1967] 869-879); SRR *Decisio coram ANNÉ*, 2 feb. 1969; SRR *Decisio coram SERRANO* 3 apr. 1973; SRR *Decisio coram RAAD*, 14 apr. 1975; SRR *Decisio coram PINTO*, 14 apr. 1975 SA *Decisio coram STAFFA*, 29 nov. 1975, SRR *Decisio coram ANNÉ*, 4 dec. 1975; SRR *Decisio coram LEFEBVRE*, 31 ian. 1976; SRR *Decisio coram SERRANO*, 9 iul. 1976; SRR *Decisio coram PINTO*, 15 iul. 1977; SRR *Decisio coram MASALA*, 10 maii 1978; SRR *Decisio coram HUOT*. 7 iun. 1979; SRR *Decisio coram FERRARO*, 6 feb. 1979.

³⁶ Latinské sloveso assumere [adsūmo] můžeme přeložit jako vzít na sebe, převzít, přejmout, přijmout, přisvojit si, osobovat si.

³⁷ Kán. 1055: § 1: Manželskou smlouvu, kterou muž a žena vytvářejí mezi sebou celoživotní společenství, zaměřenou ze své přirozenosti k dobru manželů, plolení dětí a jejich výchově, povýšil Kristus Pán mezi pokřtěnými na svátost.

Kán. 1057, § 2: Manželský souhlas je úkon vůle, kterým se muž a žena neodvolatelnou smlouvou sobě navzájem dávají a přijímají za účelem vytvoření manželství.

³⁸ Kán. 1056: Podstatnými vlastnostmi manželství jsou jednota a nerozlučnost, které v křesťanském manželství nabývají zvláštní stálosti z důvodu svátosti.

konstitutivním účelu (1055, § 1). Důvod této neschopnosti je podle řečené normy v psychickém původu. Podívejme se nyní na jednotlivé prvky normy, která se ve své formálnosti může jevit jako víceméně jasný text zákona.

- 1) pojetí a druh neschopnosti, jenž norma zamýšlí;
- 2) objekt této neschopnosti neboli podstatné manželské povinnosti;
- 3) důvod této neschopnosti neboli «příčina psychické povahy», o které mluví kánon

Ad 1) Na prvním místě musíme objasnit o jakou neschopnost se jedná ve třetím odstavci kánonu 1095. Jak jsem vyložil v minulém čísle, první dva odstavce tohoto kánonu se vztahují na vnitřní nedostatečnost, jakožto akt psychologický manželského souhlasu. Jinak řečeno: ona nedostatečnost byla nedostatečností jakožto lidský úkon v subjektivním rozměru a následkem tedy pak nedostatečné užívání rozumu nebo kritické schopnosti, eventuálně ještě nedostatečnost vnitřní svobody. Nyní však, naproti tomu, souhlas - i když dostatečný, jakožto akt psychologický ve svém subjektivním rozměru - je neúčinný z hlediska právního profilu pro absenci svého objektu, neboli protože není možné pro osobu uzavírající manželství naplnění oněch závazků, kteréžto hodlá převzít. Nejenom z hlediska kanonického, ale i z práva přirozeného je jasné, že kdo je neschopen uskutečnit jistý determinovaný závazek, je ho neschopen také uzavřít zavazující právní formou, neboť platí: *impossibile nulla obligatio est a ad impossibilia nemo tenetur*. Objekt manželské smlouvy, je obsah závazku, totiž dar sebe sama v úmyslu uzavřít manželství.³⁹ Toto darování je v právní řeči vyjádřeno v převzetí manželských práv a povinností ve spojitosti s manželským partnerem. Tedy ten, **kdo není schopen garantovat patřičné zachování manželských práv a povinností, je brán jako neschopný k platnému uzavření manželského právního vztahu**. Jelikož faktické manželství nemůže být jen v rozměru smlouvy «matrimonium in facto esse!», proto kánon

³⁹ Srov. kán. 1057, § 2.

rozvažuje o osobě uzavírající manželství ve své schopnosti k manželství a k jednotlivým jeho závazkům. I přesto, že kánon hovoří především o neschopnosti « převzetí » než neschopnosti « naplnění » manželských povinností, jde o neschopnost efektivně dát objektu to, co by mělo reprezentovat esenciální obsah závazku v manželské smlouvě. Tato neschopnost se vztahuje na moment uzavření manželství, ale pro neplatnost manželství je nutné, aby taková neschopnost byla stálá « perpetuum ». Je-li taková nezpůsobilost k manželství překonána během manželského života, protože třeba psychický důvod pominul, tak se nejedná o opravdovou neschopnost, ale o překonatelnou těžkost.⁴⁰ Proto existuje ona časová a strukturální korelace mezi *incapacitas contrahendi* a *impossibilitas assumendi* na jedné straně, a na druhé mezi *impossibilitas assumendi* a *neschopností uskutečnění*. Zaměňovat tyto dvě poslední neschopnosti je velkým rizikem a častou léčkou mnoha kanonistů, proto si je objasněme. Ta první se vztahuje k okamžiku dání manželského souhlasu, zatímco ta druhá má místo až poté, co manželství bylo uzavřeno. Jestliže uskutečnění se vztahuje k materiální exekuci slibu, tak by se mohlo myslit, že subjekt může přijmout závazky manželství a potom v materiální exekuci může nenaplnit to, co převzal. Opravdu kánon hovoří zcela jasně jen o nemožnosti přijetí, a jelikož se jedná o vadu souhlasu, tak tato nemožnost se vztahuje k okamžiku dání souhlasu. Nicméně, i v tomto okamžiku subjekt musí být schopen uskutečnit to, co materiálně přijde po uzavření sňatku. V opačné případě, by se jednalo o přijetí závazků, které by byly bez obsahu.⁴¹ Následně, musíme říci, že mezi přijetím a uskutečněním je korelace, v tom smyslu, že to co se nemůže přijmout se pak nemůže ani naplnit, a obráceně. Avšak, jelikož se jedná o vadu souhlasu, musí být přítomná v momentu skládání slibu manželství a proto je přesnější – tak jak to kánon vyjadřuje – hovořit o nemožnosti přijetí závazků manželství. Někteří autoři popisují tuto neschopnost také jako « *impotentia moralis* », aby jasně vyjádřili, že neschopnost v zachovávaní a uskutečnění závazků není jen fyzická, ale rovněž morální, stále však uvažovaná v koncepci velkého nedostatku o

⁴⁰ Srov. JAN PAVEL II, *Allocutio ad Rotae Romanae auditores coram admissos*, 5. února 1987; AAS 79 (1987) 1457.

⁴¹ Viz. V. GUITARTE IZQUIERDO, « Cuestiones acerca de la incapacidad para asumir las obligaciones conyugales como causa de nulidad matrimonial », v *Revista jurídica de Catalunya*, 2 (1983) 204.

němž odst. 2. K výše řečenému snad jen otázku: kdy některá konkrétní osoba může být považována za neschopnou naplnit a tedy i převzít něco z podstatných povinností manželství? Řekneme k tomu více dále (zvláště při bodu 3), ale už nyní můžeme uzavřít, že o skutečné neschopnosti se může mluvit pouze, když chování subjektu [v případě nenaplnění nebo skutečné (pozitivní) porušení některého z esenciálních závazků manželství] **uniká podstatným způsobem od svých přirozených schopností inteligence nebo vůle**. A opačně: subjekt, i kdyby měl těžkost pocházející z psychiky, nemusel by být již považován za neschopného.

Přehled forem neschopností, kterými se zabývá kán. 1095

1095, 1°	1095, 2°	1095, 3°
chápat	rozhodovat	vykonávat
schopnost: souhlas-subjekt		schopnost: souhlas-objekt
<i>libertas electionis</i>		<i>libertas exsecutionis</i>
schopnost dát souhlas jako vnitřně dostačující k aktu vůle		schopnost dát účinný souhlas, jakožto zaměření k možnému objektu

O podstatné manželské povinnosti - *obligationes matrimonii essentielles* - budeme pokračovat v dalším čísle Adnotatio iurisprudentiae.

K. O.

